

Het Nijssse-Orgel in De Open Hof in Soest

In onze kolommen kan men regelmatig besprekingen lezen van werk dat jonge orgelbouwers hebben gerealiseerd. Ook Ren  Nijssse behoort tot die generatie, die probeert zich een plaats te verwerven op de Nederlandse orgelbouwwerkmarkt.

De bouwtechnische en artistieke ontwikkeling die de firma A. Nijssse & Zn. uit Oud-Sabbinge de afgelopen jaren heeft doorgemaakt, trekt met name vanaf de oplevering in 1993 van het orgel met twee manualen en pedaal met drie transmissies voor de Christelijke Gereformeerde Maranathakerk te Goes, de aandacht. Ook de prijsstelling maakt de tongen van collega s los. Nijssse s registerprijs lag voor Soest rond de f18.000, , terwijl een gangbare prijs tussen f21.000,  en f40.000,  ligt. De intensieve samenwerking met de Orgelbouwwaadviescommissie van de Gereformeerde Kerken in Nederland, heeft bij de kwalitatieve verbetering van de orgels van Nijssse duidelijk een positieve rol gespeeld. In november 1997 werd in de woonplaats van adviseur Jean Telder door Ren  Nijssse een nieuw orgel opgeleverd, waarvan nu een bespreking volgt.

In Soest, temidden van flats in het  Soesterveen , ligt op een hoek van de Dalweg onopvallend De Open Hof. Bij binnenkomst ervaart men de ruime akoestiek van de kerkzaal als verrassend. De sobere, bijna vierkante ruimte zou uiterlijk gezien kunnen klinken als een kelder, maar door met name het plafond met schuin gelegde delen, wordt de nagalm gunstig be nvloed en werkt deze met ruim vier seconden in een lege ruimte bepaald (orgel-)klankvriendelijk. Het plafond is bekleed met hecht houten platen. Wanneer de kerk vol is (ca. 500 kerkgangers), rest er nog een respectabele nagalm van 2 seconden. Bij de intonatie van het orgel heeft men alle stoelen bedekt met dekens, zodat een volle kerk werd ge mteerd. Op basis van deze ruimtelijke klank werd ge ntoneerd. Ik acht dit een verstandige keuze, die navolging verdient. Te vaak komt het voor dat een orgel bij een vol bezette kerkruimte tegenvalt en dat het instrument de zingende gemeente dan niet voldoende kan ondersteunen.

Ook de klank van het orgel is verrassend. Het is boeiend een orgel te verkennen van een mij tot nu toe onbekende bouwer. Nog boeiender wordt het wanneer het instrument bij elk opengetrokken register positieve verrassingen in petto heeft.

REGISTER VOOR REGISTER

HOOFDWERK

Als eerste register bespeel ik de Prestant 8  van het Hoofdwerk. Het prestantkarakter is aanwezig; de bastonen houden de prompte aanspraak goed vol; de balans is goed. De basisvoorwaarden zijn dus in elk geval in orde. Een stap verder nu. Het artistieke element. Klinkt de Prestant goed in de ruimte? Hoe is het specifieke klankkarakter? De karakteristieke Prestantenklank, de opgelegde licht strijkende toon, die zoek ik. Ik ervaar een warm, donker, in het middenregister een tikkeltje overheersend geluid.

De Octaaf 4  boeit me niet erg, ik mis het licht strijkende karakter dat de prestantenfamilie zo typeert, maar hij functioneert zonder meer. Ook valt op, dat de Octaaf 4  zacht klinkt. Het maakt me nieuwsgierig naar de Octaaf 2 . De tweevoet zal jets extra s moeten brengen, anders wordt het Prestantenkoor een saaie bedoening. Ik trek het register erbij en . . - ja, de Octaaf 2  geeft de degelijke Prestanten acht- en viervoet precies de nodige sprankeling en de cantabele levendigheid. Nu de klankkroon. Ik probeer me voor te stellen hoe de Mixtuur zal klinken. Gehoord de grondtonige Prestant 8  en 4  zou het wel eens uitstekend kunnen uitpakken. Een Mixtuur die zich als het ware nestelt tussen de Prestant 8  en 4 . En warempel, het gebeurt. De Mixtuur samen met de Quint 3  klinken mild, maar volkomen natuurlijk en op hun plaats.

Tijdens het wegdoen van het Plenum stel ik me die typische roerfluitklank voor. Die heldere boventoon, de tert, veroorzaakt door het roertje boven op de pijp, gecombineerd met de kernachtige fluitklank. Zou dat de jonge Nijssse ook gelukt zijn? Ook dit is gelukt.

De Trompet 8  nu: Ik grijp het C groot akkoord. De lage e geeft het Hollandse  Woh -geluid. Naar boven toe houdt de Trompet 8  het fraaie timbre minder vast. De toon begint in het midden en verder naar boven iets meer te tetteren, maar het evenwicht en de balans blijven. De aanspraak is accuraat.

NEVENWERK

Tot zover scoort het instrument boven verwachting. Het Nevenwerk nu- Ook de Holpijp 8  geeft de te verwachten  houten , fluwelige klank. Dit register daagt de Open Fluit 4  en Fluit 2  uit tot een inspirerend consort. De Fluit 2  is een juweel. Vooral in de tweevoeten (de Octaaf 2  en de Fluit 2 ) ervaar je ook de subtiele licht beweeglijke orgelwind. Opvallend muzikaal snateren deze beide tweevoeten hun partij

mee. Het Fluit 8â€™- 4- 2â€™-consort nodigt daarenboven uit tot een langdurig verblijf van mijn bewegende vingers in de nevenwerktoetsen. Het Nijssse-orgel te Soest zal, zo vermoed ik, spraakmakend worden. Dat de Open Fluit 4â€™ en de Nasard 3â€™ opvallend krachtig klinken en zodoende een optimale Cornetklank (samen met de Holpijp 8â€™ en Fluit 2â€™) bewerkstelligen, neem ik nu haast als vanzelfsprekend aan. Dit geldt ook voor de Bourdon 16â€™, waarvan de mensuur met kennis van zaken bepaald is. Evenals de factuur die door Orgelpijpenmakerij Stinkens is gedaan. Deze is verrassend grondtonig in de bas. Jean Telder licht toe dat de bas van de Bourdon 16â€™ (die normaliter als Manuaal-16â€™ slank van toon wordt gehouden) nu zo veel mogelijk toon moet geven, omdat deze Bourdon 16' via een transmissie apart bespeelbaar is met de pedaaltoetsen. Dit geldt ook voor de Prestant 8â€™ en de Trompet 8â€™. De Bourdon 16â€™ functioneert dus tevens als een zelfstandig Pedaalregister. Omdat de klank in de bas sterker is gemaakt, klinkt de Bourdon 16â€™ als een Subbas 16â€™ in het Pedaal. Knap gedaan. Vervolgens vraag ik Jean Telder het orgel te bespelen. Het instrument klinkt galant met fluitcombinaties, daarentegen klinkt een renaissanceachtig consort-timbre in de Prestant combinaties, eventueel aangevuld n de Trompet 8â€™. Ook de verschillende begeleidingsvormen komen goed na voren. De open Fluit 4â€™ is een intelligente keuze, want deze zorgt niet alleen mede voor een dragende Cornetklank (zoals ik al aangaf), maar fungeert ook optimaal als begeleiding van het Hoofdwerk.

PEDAALTRANSMISSIES

De drie transmissies op het Pedaal acht ik voor kritiek vatbaar. Immers de mechanische werkzaamheden, dubbele ventielen enzovoorts, vragen dermate veel arbeid, dat de kosten hiervan de helft bedragen van de plaatsing van een daadwerkelijke stem. Desgevraagd was het motief niet louter financieel, maar ook een kwestie van plaatsgebrek. Overigens ervoer ik de argumenten voor plaatsgebrek als discutabel. Het komt me eerder voor als een prioriteitskwestie. Hoe dan ook: mij had een aparte pedaallade voor de hand gelegen. Het akoestische advies bij de bouw van de kerkzaal werd verstrekt door Ir. Wim Raven, adviseur van de Orgelbouwadviescommissie van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

WINDLADE

Het pijpwerk is geplaatst op twee windladen, verdeeld in C-en Cis-kant. Bij de constructie paste Nijssse naast massief eiken ook hechthout toe om eventuele schade door verwarming en dergelijke tot een minimum te beperken. De pulpeten zijn van leer. De mechaniek is waar mogelijk uitgevoerd in Frans eiken; de abstracten zijn van grenen gemaakt. De mechaniek is gedeeltelijk ingevoerd.

WINDV00RZIENING

De orgelwind wordt geleverd door een Ventus-orgelventilator. De windvoorziening is opgebouwd uit twee identieke magazijnbalgen met Ă© inliggende vouw. De twee balgen zijn in serie gekoppeld en bewerkstelligen in onderlinge samenwerking een ademende wind in een rustige golfbeweging. De balgen liggen onderin het orgel over de gehele breedte van het instrument. De kanalisatie is geheel gemaakt uit Frans eiken. Gekozen is voor een pneumatische tremulant met uitlatende wind, omdat toepassing van een inliggende tremulant niet goed mogelijk was vanwege de vrij korte windkanalen.

PIJPWERK

Het metalen pijpwerk is vervaardigd door Orgelpijpenmakerij Jacq. Stinkens te Zeist. Het loodgehalte is 95